

СИСТЕМА ОЦІНКИ ЯКОСТІ НЕФІНАНСОВОГО ЗВІТУ

Стаття присвячена розробці методики оцінки якості нефінансового звіту, за допомогою якої можливо визначити рівень соціальної відповідальності недержавного пенсійного фонду. Оцінка проводилася за допомогою експертного методу, на основі базових індикаторів за системою показників, що характеризують кожний розділ та підрозділи нефінансового звіту.

Ключові слова: недержавний пенсійний фонд, нефінансовий звіт, соціальна відповідальність, методика оцінки якості, експертний метод.

Агавердиева Х. Ф. Система оценки качества нефинансового отчета

Статья посвящена разработке методики оценки качества нефинансового отчета, с помощью которой возможно определить уровень социальной ответственности негосударственного пенсионного фонда. Оценка проводилась с помощью экспертного метода, на основе базовых индикаторов по системе показателей, характеризующих каждый раздел и подразделы нефинансового отчета.

Ключевые слова: негосударственный пенсионный фонд, нефинансовый отчет, социальная ответственность, методика оценки качества, экспертный метод.

Agaverdieva Kh. F. The quality assessment system of non-financial report

The article is devoted to the development of methods to evaluate the quality of the sustainability report, with which it is possible to determine the level of social responsibility of non-state pension Fund. The evaluation was conducted using the

expert method, based on the basic indicators for the system of indicators characterizing each section and subsections non-financial report.

Keywords: non-state pension fund, financial report, social responsibility, quality assessment procedure, the expert method.

Постановка проблеми. Нефінансова звітність в Україні має значний незадіяний потенціал, зважаючи на невелику кількість компаній, які звітують. В Україні лише 10% компаній зі 100 найбільших оприлюднюють нефінансові звіти, у розвинених країнах – 80%. Українські компанії, які працюють з нефінансовою звітністю, лише починають інтегруватись у світову фахову спільноту. Зважаючи на недовгу історію нефінансового звітування в Україні, українські компанії обережно підходять до розкриття інформації про нефінансові аспекти діяльності. Останніми роками зросла кількість звітів, а це підвищує їхні позиції як на вітчизняному, так і на світовому ринку. Тому подальший розвиток нефінансової звітності та використання досвіду розвинених країн світу дозволить Україні вийти на новий, вищий етап свого соціального та економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження питань нефінансової звітності, соціальної звітності внесли Т. Боцян, М. Буковинська, Т. Давидюк, А. Колот, О. Маліновська, М. Проданчук, К. Самсонова, А. Хамідова, О. Хамідова, В. Шаповал, М. Шигун. Соціальна відповідальність досліджується такими науковцями як О. Брінцева, М. Буковинська, Н. Волосковець, З. Галушка, В. Геєць, С. Гончарова, О. Грішнова, Т. Давидюк, А. Даниленко, М. Жулинський, А. Колот, І. Комарницький, Е. Лібанова, А. Момот, Т. Маматова, О. Онищенко та ін. У результаті наукових досліджень та практичних розробок накопичено теоретичні здобутки та практичний досвід щодо окремих питань (пенсійної реформи, загальні питання пенсійної системи, НПФ, корпоративної соціальної відповідальності та багато інших). Однак, при цьому слід відмітити, що окремо для НПФ норми соціальної відповідальності не розглядаються.

Постановка завдання. Метою даної статті є розробка системи оцінки якості нефінансового звіту. Це і визначає певну наукову новизну роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасній світовій науковій літературі автори розглядають взаємовідносини між бізнесом та суспільством з багатьох кутів зору. Концепція соціальної відповідальності пов'язана з такими дефініціям як: «корпоративна соціальна відповідальність», «корпоративна культура», «соціальний маркетинг», «етика бізнесу», «корпоративна філантропія», «корпоративна соціальна політика», «менеджмент зацікавлених сторін», «сталий розвиток організації», «соціальні інвестиції», «нефінансова звітність», «соціальна звітність» [1-11] та ін.

Нефінансові звіти, в залежності від цілей недержавного пенсійного фонду (НПФ) і ступеня дотримання ними норм соціальної відповідальності, можуть бути різних видів: окремий спеціальний розділ в річному звіті; соціальний звіт; екологічний звіт; звіт з корпоративної соціальної відповідальності; звіт про стійкий розвиток [12 с. 444-448]. В залежності від цього і рівень соціальної відповідальності також буде різним. Найнижчий рівень соціальної відповідальності буде у НПФ, які ставлять своєю метою досягнення лише економічних цілей та мають низький ступень дотримання норм соціальної відповідальності. Вони складають лише окремий спеціальний розділ в річному звіті. Найвищий рівень соціальної відповідальності буде у НПФ, які ставлять своєю метою досягнення не лише економічних цілей, а й екологічних та соціальних, і мають високий ступень дотримання норм соціальної відповідальності. Вони складають звіт про стійкий розвиток.

Для проведення робіт з оцінки нефінансового звіту пропонується створити експертну комісію, яка складається з адміністратору пенсійного фонду та робочої групи фахівців з впровадження та поширення нефінансових звітів. За необхідності залучаються незалежні експерти. У своїй роботі комісія керується нормативно-правовими актами, розробленим не фінансовим звітом та статистичною звітністю НПФ.

Комісія заповнює атестаційну карту, порівнюючи фактичні показники, які характеризують економічні, екологічні та соціальні групи показників, з нормативними і приймає рішення щодо кількісної оцінки нефінансового звіту.

Оцінка нефінансового звіту проводиться на основі базових індикаторів за наступною системою показників, що характеризують кожний розділ та підрозділи нефінансового звіту (табл. 1).

Таблиця 1

Система показників оцінки якості нефінансового звіту НПФ

Показник	Складові показника
O1: Економічні індикатори	O1-1: Якість підходів до управління, які використовуються НПФ
	O1-2: Економічна результативність діяльності НПФ
O2: Екологічні індикатори	O2-1: Оцінка матеріалів, які використовуються для функціонування НПФ
	O2-2: Показники використання електроенергії
	O2-3: Показники використання води
	O2-4: Виброси та відходи
	O2-5: Якість послуг, які надаються НПФ
O3: Соціальні індикатори	O3-1: Оцінка зайнятості в НПФ
	O3-2: Оцінка взаємовідносин стейкхолдерів
	O3-3: Оцінка здоров'я працівників та безпеки на робочому місці
	O3-4: Рівень освіти в НПФ
	O3-5: Оцінки можливостей
	O3-6: Оцінка недопущення дискримінації
	O3-7: Оцінка взаємовідносин із суспільством

Сумарна оцінка нефінансового звіту визначається як середня арифметична чинників, кожен з яких обчислюється як сума відповідних елементів:

$$P_{заг} = \sum_{i=1}^N \sum_{j=1}^M (p_{ij}) / N \tag{1}$$

У даному випадку n – порядковий номер елемента показника.

Аналіз атестаційних чинників проводиться на основі карти оцінювання нефінансового звіту (табл. 2).

При заповненні карти комісія порівнює фактичне значення кожного елемента з нормативними і приймає рішення про кількісну оцінку.

Нефінансовий звіт вважається атестованим, якщо:

кількість елементів, які не відповідають вимогам у чиннику, не перевищує трьох;

кількість чинників з оцінкою 0,75 не більше семи;

загальна оцінка за десятьма чинниками не менше 0,7 бала.

Таким чином, стає можливим не лише визначити недоліки нефінансового звіту, запропонувати заходи з його удосконалення, а й одночасно закласти теоретичні основи для створення нефінансових звітів нового типу, які будуть відповідати сучасним реаліям.

У випадку оцінки нефінансового звіту за даною методикою недостатньою є кількість осіб, що входять до складу комісії з оцінки нефінансового звіту. Пропонується залучити до оцінки документу декілька незалежних експертів з метою якнайточнішої оцінки виконання норм соціальної відповідальності.

Оцінка проводилася за допомогою експертного методу. Експертний метод, або метод експертних оцінок - один з основних класів методів науково-технічного прогнозування, який ґрунтується на припущенні, що на основі думок експертів можна збудувати адекватну модель майбутнього розвитку об'єкту прогнозування [13].

Відправною інформацією при цьому є думка спеціалістів, які займаються дослідженнями й розробками в прогнозованій галузі.

Один з найбільш розповсюджених методів отримання експертної інформації – метод анкетування. Анкетування – один з широко використовуваних методів у практиці аналізу управлінської діяльності для отримання інформації про об'єкт, що аналізується. Професійно проведене анкетування дозволяє отримати уяву про стан об'єкту управління до та після реалізації управлінських рішень, про використані управлінські технології, тощо. Воно дозволяє отримати необхідні оцінки об'єкту аналізу, використаних управлінських технологіях. За результатами анкетування можуть бути зроблені

конкретні та адекватні висновки про стан справ стосовно досліджуваного об'єкту. У ролі анкети в даному випадку виступає карта оцінювання нефінансового звіту.

Апробація запропонованої методики здійснювалась на ВППФ «Європейський вибір». Кількість залучених експертів до анкетування було 7 осіб. У ході дослідження кожен з експертів незалежно один від одного досліджує нефінансовий звіт за даною методикою і виставляє оцінки у карті оцінювання нефінансового звіту, зразок якої наведений у табл. 2.

Таблиця 2

Карта оцінювання нефінансового звіту

Загальні і часткові параметри оцінки якості нефінансового звіту		Усереднена оцінка експертів
O1: Економічні індикатори	O1-1: Якість підходів до управління, які використовуються НПФ	0,2500
	O1-2: Економічна результативність діяльності НПФ	0,0000
O2: Екологічні індикатори	O2-1: Оцінка матеріалів, які використовуються для функціонування НПФ	0,1786
	O2-2: Показники використання електроенергії	0,2143
	O2-3: Показники використання води	0,2500
	O2-4: Виброси та відходи	0,2143
	O2-5: Якість послуг, які оказуються НПФ	0,2500
O3: Соціальні індикатори	O3-1: Оцінка зайнятості в НПФ	0,0357
	O3-2: Оцінка взаємовідносин стейкхолдерів	0,2500
	O3-3: Оцінка здоров'я працівників та безпеки на робочому місці	0,2500
	O3-4: Рівень освіти в НПФ	0,2143
	O3-5: Оцінки можливостей	0,1071
	O3-6: Оцінка недопущення дискримінації	0,2500
	O3-7: Оцінка взаємовідносин із суспільством	0,2500
Усереднена оцінка нефінансового звіту		0,614

У ході дослідження кожним з експертів, залучених до проведення експертизи, були проставлені оціночні бали. Сумарна оцінка нефінансового

звіту була визначена як середня арифметична з отриманих підсумків кожного експерта і дорівнює 6,1429.

Основні статистичні характеристики отриманих результатів наведені у табл. 3.

Таблиця 3

Основні статистичні характеристики оцінок експертизи

Показник	Значення
min	0,55
max	0,675
Розмах	0,125
Шаг	0,010615
Середнє	0,614286
Дисперсія	0,002262
Середньоквадратичне відхилення	0,047559
Медіана	0,625
Мода	0,65
Коефіцієнт асиметрії	-0,15355
Коефіцієнт ексцеса	-1,87022

Графічне зображення розсіювання оцінок експертів наведено на рис. 1.

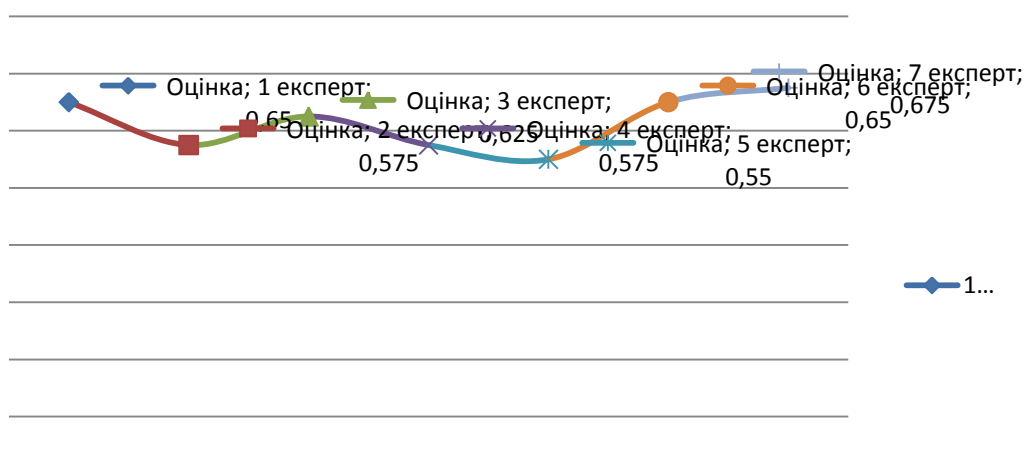

Рис. 1. Графік розсіювання оцінок експертів

З графіку видно, що жодна оцінка не вибивається з сукупності, тобто усі оцінки підлягають нормальному закону розподілення і в цілому об'єктивно відображають ситуацію.

Ступінь погодженості думок експертів при оцінці i -го пункту нефінансового звіту можна оцінити за допомогою коефіцієнта варіації:

$$v_i = \frac{\sigma(x_i)}{x_i} \quad (2)$$

При цьому, якщо всі $v_i < 0,3$, то ступінь погодженості думок експертів вважається задовільною. Обробка результатів експертизи показала, що коефіцієнт варіації по усіх пунктах нефінансового звіту $v_i < 0,3$ (max = 0,0020199), тобто має місце не випадкова узгодженість думок експертів.

В даній роботі автор вважає найбільш доцільним використати метод оцінки якості експертів за відхиленням від результуючої оцінки.

Даний метод заснований на розрахунку коефіцієнта відхилення K_{oi} .

Формула розрахунку має вигляд:

$$K_{oi} = d_{oi}/d_{\max}, \quad (3)$$

де K_{oi} – коефіцієнт відхилення суджень i -го експерта;

d_{oi} – відстань індивідуальної оцінки i -го експерта від результуючої оцінки;

d_{\max} – максимально можлива відстань оцінки експерта від результуючої оцінки.

Для розрахунку відстаней використовуються різні формули. У даному випадку оцінки є точковими, тому необхідно використати формулу:

$$d_{oi} = O_i - O_{rez}, \quad (4)$$

де O_i – оцінка i -го експерта;

O_{rez} – результуюча оцінка експертної комісії.

Результуюча оцінка експертної комісії за даними статистичного аналізу склала 0,614286. Розрахуємо відстані оцінок експертів від результуючої оцінки.

$$d_{o1} = 0,65 - 0,614286 = 0,035714$$

$$d_{o2} = 0,575 - 0,614286 = -0,039286$$

$$d_{o3} = 0,625 - 0,614286 = 0,010714$$

$$d_{o4} = 0,575 - 0,614286 = -0,039286$$

$$d_{o5} = 0,55 - 0,614286 = -0,064286$$

$$d_{o6} = 0,65 - 0,614286 = 0,035714$$

$$d_{o7} = 0,675 - 0,614286 = 0,060714$$

У даному випадку максимально можлива відстань оцінки експерта від результуючої оцінки складає -0,064286. Тоді:

$$K_{o1} = 0,035714 / -0,064286 = -0,555548$$

$$K_{o2} = -0,039286 / -0,064286 = 0,611112$$

$$K_{o3} = 0,010714 / -0,064286 = -0,166661$$

$$K_{o4} = -0,039286 / -0,064286 = 0,611112$$

$$K_{o5} = -0,064286 / -0,064286 = 1$$

$$K_{o6} = 0,035714 / -0,064286 = -0,555548$$

$$K_{o7} = 0,060714 / -0,064286 = -0,944435$$

В цілому, спираючись на отримані результати, можна зазначити, що якість експертів є на достатньо високому рівні.

Після розрахунків, маємо наступні оцінки експертів по нефінансовому звіту ВВПФ "Європейський вибір":

1 експерт – 0,65 балів;

2 експерт – 0,575 балів;

3 експерт – 0,625 балів;

4 експерт – 0,575 балів;

5 експерт – 0,55 балів;

6 експерт – 0,65 балів;

7 експерт – 0,675 балів.

Середнє арифметичне значень оцінок – 0,614 балів.

Таким чином можна зробити висновок, що нефінансовий звіт ВППФ "Європейський вибір" за запропонованою методикою оцінки пройшов аналіз і визнано не атестованим. Найбільша оцінка складає 0,675 балів (7 експерт), а усереднена оцінка дорівнює 0,614. Для атестації усереднена оцінка повинна бути не менше 0,7. І хоча, нефінансовий звіт ВППФ "Європейський вибір" відповідає 1 та 2 умовам у методиці (кількість елементів, які не відповідають вимогам у чиннику, не перевищує трьох, та кількість чинників з оцінкою 0,75 не більше семи), в цілому документ не атестований. Існує необхідність у його перегляданні з метою покращення ситуації та подальшої атестації.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, розроблена методика оцінки, запропонована як основна для впровадження, показала себе більш ефективнішою, ніж донині існуюча, оскільки дозволила в числовому (бальному) вираженні здійснити оцінку виконання норм соціальної відповідальності за такими групами індикаторів, як: економічні, екологічні та соціальні. Модифікована методика також дозволила виявити і сфокусувати увагу на окремих показниках нефінансового звіту, що не відповідають дійсності або не виконуються згідно чинного законодавства з метою їх виправлення та покращення ситуації стосовно виконання норм соціальної відповідальності в цілому. Результати оцінки якості нефінансового звіту дозволило зробити висновок про те, що на даному етапі функціонування у міру недостатності досвіду у складанні не фінансових звітів та у зв'язку з економічною кризою вітчизняні НППФ недостатню увагу приділяють вищезазначеним аспектам.

Бібліографічний список:

1. Боцян Т. В. Етичність бізнесу в Україні крізь призму нефінансової звітності економіка та управління національним господарством / Т. В. Боцян // – Економіка та управління національним господарством № 3–4(1) –2013 – с. 50-53
2. Буковинська М. П. Соціальна звітність і соціальний аудит: інструменти управління корпораціями / М. П. Буковинська // Вісник Хмельницького національного університету, 2010. – № 4. – Т. 1. – С. 110 – 114.
3. Давидюк Т.В. Корпоративна соціальна звітність як перспектива інформування про людський капітал вітчизняних компаній / М. М. Шигун, Т.В. Давидюк // Вісник Запорізького національного університету. Серія: економічні науки. – 2011. – № 1 (9) – С. 173-178.
4. Колот А. Корпоративна соціальна відповідальність, соціальна звітність та аудит як сучасні інститути та технології соціального розвитку // Україна: аспекти праці. – 2010. – №3. – С. 3–9.
5. Маліновська О. Я. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні: етапи становлення / О. Я. Маліновська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008, Вип. 18.6. – С. 200–204.
6. Проданчук М.А. Нефінансова звітність - ефективний інструмент в реалізації управлінських рішень / М. А. Проданчук // Таврійський державний агротехнологічний університет – С. 202-214
7. Самсонова К. В. Нефінансова звітність, її сутність та значення в умовах соціально-орієнтованої економіки [Електронний ресурс] / К. В. Самсонова, В. О. Буряк // Режим доступу : <http://intkonf.org/> — Міжнародна наукова-практична інтернет-конференція.
8. Хамідова О. М. Складання соціальної звітності як важливий етап реалізації соціально-відповідального маркетингу підприємства галузі

мінеральних добрив / О. М. Хамідова, А. Ш. Хамідова // Экономика Крыма, 2010. – № 2(31). – С. 222–226.

9. Шаповал В. Становлення інституту нефінансової (соціальної) звітності в Україні / В.М. Шаповал // Інституціональний вектор економічного розвитку / Збірник наукових праць МІДМУ «КПУ». – Вип. 2(1). – Мелітополь: Вид-во КПУ, 2009. – С.49–61.
10. Шигун М. М. Корпоративна соціальна звітність як перспектива інформування про людський капітал вітчизняних компаній / М. М. Шигун, Т. В. Давидюк // Вісник Запорізького національного університету №1(9), – 2011 – С. 173-178
11. Що таке нефінансова звітність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.csrinfo.org.ua/>
12. Агавердієва Х. Ф. Впровадження нефінансової звітності за результатами діяльності недержавних пенсійних фондів / Х. Ф. Агавердієва // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики», Харків, 2013. – С. 444 – 448.
13. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Метод_експертних_оцінок